

Концептуальні основи й правове забезпечення сталого розвитку критичної інфраструктури в умовах воєнної агресії російської федерації

Дмитро Распутній,

*здобувач вищої освіти третього освітньо-наукового рівня (доктор філософії з Права) Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: d.o.rasputnii95off@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-9911-6374*

Віталій Павликівський,

*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: pvictor@i.ua,
ORCID: 0000-0002-1190-9303*

НОВЕЛИ МОБІЛІЗАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ВПЛИВ НА ВІДНОСИНИ В КОМЕРЦІЙНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Анотація: Виклики сьогодення та найближчого майбутнього стануть вирішальними у подальшому розвитку країни. Недосконалість законодавства та необов'язковість виконання закону на місцях, викликає чергову хвилю кримінальних правопорушень проти власності. Особливої уваги потребують законодавчі зміни, що приймаються під час воєнного стану та здатні створювати негативний вплив на комерційний сектор економіки України. Незважаючи на воєнний стан, чинне законодавство вимагає дотримання принципів демократії та захисту прав і інтересів громадян, в тому числі в питаннях мобілізації. Потрібно трансформувати підхід держави до розв'язання висвітлених в роботі проблем покращення інвестиційного мікроклімату в Україні шляхом трансформації сфери підвищення безпеки власності.

Ключові слова: Кримінальні правопорушення проти власності, кримінальний кодекс України, інвестиційна привабливість, корупція.

AMENDMENTS TO THE MOBILIZATION LEGISLATION AND IMPACT ON RELATIONS IN THE COMMERCIAL SECTOR OF THE ECONOMY

Abstract: The challenges of today and the near future will be decisive in the further development of the country. The imperfection of legislation and the non-obligatory nature of law enforcement at the local level cause a new wave of criminal offenses against property. Legislative changes adopted during martial law, which can have a negative impact on the commercial sector of Ukraine's economy, require special attention. Despite martial law, current legislation demands adherence to democratic principles and the protection of citizens' rights and interests, including issues of mobilization. The state needs to transform its approach to addressing the problems

highlighted in the work to improve the investment climate in Ukraine by transforming the area of property security enhancement.

Keywords: Criminal offenses against property, the Criminal Code of Ukraine, investment attractiveness, corruption.

Враховуючи потребу держави в автомобільному та спеціальному транспорті, а також іншій техніці для забезпечення обороноздатності України, законодавець запровадив додаткові директиви та вимоги у новому законі "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію".

Водночас такі норми у майбутньому можуть викликати черговий сплеск рейдерства та зародження нових корупційних схем, від яких постраждає, в першу чергу, комерційний сектор економіки. Україна вже проходила через це на початку "АТО" у 2014-2015 роках, коли на підприємствах критичної інфраструктури вилучався автомобільний та спеціальний транспорт для потреб обороноздатності. Надалі, частину такого транспорту незаконно списали як невідновлювальні військові втрати, а фактично перепродали на вторинному ринку.

Як зазначається у законі "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію", останній був створений задля поліпшення складової обороноздатності країни в особливий період. Для її забезпечення військовому командуванню дозволяється відчужувати майно, в тому числі транспортні засоби (далі – ТЗ) фізичних та юридичних осіб з подальшим відшкодуванням заподіяних збитків. Як зазначається у законі, відшкодування вартості майна чи збитків внаслідок його відчуження, здійснюється шляхом звернення постраждалої сторони до військового командування з заявою, до якої додається акт приймання-передачі разом з висновком про вартість майна та іншими документами лише після проголошення демобілізації.

Проте цікавим фактом, виходячи з положень зазначеного закону залишається момент відсутності забезпечення амортизаційних відрахувань на майно та техніку, що законсервовані або не експлуатуються.

Проблемою, що вимагатиме рішення в майбутньому є оцінювання вилученого майна. Адже нерідко коли фізичні особи задля зменшення податкового навантаження або іншого виду мита, вказують неповну ціну, тим самим створюючи прецедент неправомірної поведінки та порушення законодавства. Через це, надалі ТЗ буде не вірно оцінений, а особа (власник) понесе ще більші матеріальні збитки. В іншому випадку, навпаки, ймовірним є можливе завищення ціни ТЗ шляхом перепродажу його до підставної фірми або до особи задля передачі цього ТЗ для потреб мобілізації та подальшого отримання прибутку. Згідно з положеннями законодавства, а саме пункту 3 статті 6 про «Військово-транспортний обов'язок»:

"Обсяги транспортних засобів за типами та марками, що планується залучити під час мобілізації, для підприємств, установ та організацій усіх форм власності встановлюються згідно з Мобілізаційним планом України місцевими

державними адміністраціями за поданням територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

Залучення транспортних засобів під час мобілізації здійснюється територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, Центральним управлінням або регіональними органами Служби безпеки України, відповідним підрозділом Служби зовнішньої розвідки України на підставі рішень місцевих державних адміністрацій, що оформлюються відповідними розпорядженнями" [2].

Виходячи з вище описаних положень законодавства та відсутності чіткого механізму вилучення транспорту, ймовірним результатом таких рішень може бути перевищення необхідних обсягів ТЗ для потреб ЗСУ органами місцевого самоврядування. Адже при реалізації зазначених повноважень районні адміністрації та територіальні центри комплектування можуть безконтрольно перевищувати план задля формування потенційного резерву, що надалі призведе до катастрофічних масштабів відчуження майна.

У зв'язку з цим нами прогнозується зростання кількості кримінальних правопорушень проти власності, а також кількості новоутворених злочинних організацій діяльність яких спрямована на заволодіння майном підприємств, установ та організацій (рейдерство, вимагання, рекет тощо). До складу таких угруповань можуть входити представники влади або інші особи з спеціальними повноваженнями (аудитори, оцінювачі, нотаріуси та інші). В таких випадках, виконання мобілізаційного розпорядження може перетворитися на черговий новий спосіб заволодіння чужим майном.

Прикладом зловживань органами місцевої влади щодо мобілізації ТЗ може слугувати звіт офісу генерального прокурора.

За процесуального керівництва Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони Центрального регіону військовослужбовцю одного з відділів Київського ТЦК та СП повідомлено про підозру у зловживанні впливом (ч. 2 ст. 369-2 КК України). За даними слідства, підозрюваний обіцяв вплинути на керівника одного із районних ТЦК та СП м. Києва з метою прийняття рішення щодо постановки на військовий облік транспортних засобів без їх включення до переліку на передачу військовим формуванням [5].

Закон України "мобілізація" може бути використаний в якості засобу примусу недобросовісними учасниками зазначених відносин в питаннях вилучення власності. Якщо Закон залишити без змін та не запровадити заходи протидії можливим зловживанням найбільш вірогідними зловживаннями у цій сфері стануть наступні дії:

- завищення собівартості обладнання на балансі задля передачі транспорту для мобілізації;
- силовий вплив задля відторгнення майна або отримання важелів впливу на керівництво організацій та підприємств задля отримання автомобільного транспорту;
- перевищення посадових повноважень задля отримання незаконного прибутку з підприємств;

- підробка документів з собівартості ТМЦ та автотранспорту що будуть мобілізовані

В перспективі ми прогнозуємо збільшення кількості кримінальних посягань, передбачених статтями 205, 206, 206² Кримінального Кодексу України (далі – КК) разом з іншими суміжними за складом «рейдерського» злочину статтями, що передбачені ст. 187 КК, ст. 190 КК, ст. 191 КК (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), ст. 356 КК [4].

Для підтвердження наведених слів, за ст. 205 КК в судах України на разі зареєстровано 101 провадження, що складає 63% від загальної кількості рейдерських справ (протидія господарській діяльності, складають) 27%, за статтею 206-2 КК, (протиправне заволодіння майном.) 10% [1].

І навіть якщо вважати, що норми кримінального законодавства можуть мати дійсно дієвий вплив, то судова практика свідчить про недостатню результативність розслідувань та системні недоліки у правозастосовному механізмі. Про це свідчать показники Індексу права власності (IPRI) за 2021 рік, де Україна займає 109 місце серед 129 країн (у порівнянні з 105 місцем у 2020 році). Це ставить країну в одну з найнижчих позицій в регіоні навіть з урахуванням позитивної динаміки попередніх років. Спираючись на дані зазначені в “Forbes” в Україні у 2023 році було зафіксовано 363 випадки рейдерства. Більша частина проваджень відкривається за підробку документів. При цьому, у 2023 році лише 17% справ було спрямовано до суду [3].

Описана нами ситуація суттєво вплине на стан інвестиційної привабливості країни та корпоративного сектору економіки. Адже інвестор в будь-яку мить може втратити частину свого автопарку, що додає додаткових складнощів його діяльності, не кажучи вже про кадрову нестачу в Україні. Наявність додаткових ризиків для інвесторів суттєво зменшить інвестиційну привабливість національного комерційного сектору економіки.

Закон про “мобілізацію” який спрямований на підвищення обороноздатності України створює певні загрози в питаннях правомірності, законності, доцільності вилучення ТЗ у власників. Найбільш небезпечними зловживаннями у контексті використання своїх повноважень “органів самоврядування” можуть стати кримінальні правопорушення, пов’язані з незаконним захопленням власності фізичних та юридичних осіб, фіктивним прийняттям їх на баланс без реального залучення до мобілізації, підвищенням вартості з подальшою компенсацією неіснуючих збитків з боку держави, корупційними зловживаннями.

Одним зі шляхів оптимізації протидії таким явищам в процесі мобілізації ТЗ фізичних та юридичних осіб може стати посилення контролю за вказаними діями з боку громадськості.

Іншим шляхом покращення діяльності відповідних органів у цьому напрямку може стати створення он-лайн бази транспортних засобів, що підлягають мобілізації.

Проміж того, задля забезпечення більшої інформативності цього переліку, необхідно ґрунтовно зазначити для яких потреб та в якій кількості потрібен той чи інший автомобільний транспорт та донести цю інформацію до суспільства.

Сам механізм передачі ТЗ вимагає, відповідно до закону “Про мобілізацію”, створення історії передачі ТЗ та створення так званого «Паспорту», в якому необхідно зазначити: в якому стані було передано авто, від якого підрозділу та до якого підрозділу ТЗ було передано, задля виконання яких завдань ТЗ експлуатується, виконання регламентних робіт з обслуговування (якщо виконання таких ймовірне), відповідальну особу, а у випадку знищення авто — дані про місце та обставини втрати ТЗ.

Також можливим рішенням для протидії корупційній діяльності є створення комітету або наглядового органу, який би займався питаннями правомірності та необхідності вилучення транспорту, гарантуючи прозорість процесу.

Механізм відстежування інформації стане важелем до тиску на органи самоврядування або органу, що займається мобілізацією автомобільного транспорту. Що хоча б певною мірою буде впливати на елементи привласнення та розкрадання автомобільного транспорту або інші протиправні дії націлені на незаконне привласнення майна, або неправомірного прибутку.

Всі перераховані вище заходи в певній мірі впливатимуть як на покращення проведення процесу мобілізації ТЗ, так і на закриття дійсно необхідних позицій у переліку ТЗ, а також підтвердження прихильності держави до захисту права власності громадян, як основи демократичного суспільства та розвитку економіки.

Список використаних джерел:

1. Мисник Н. Рейдерство під час війни: добірка важливих судових рішень. URL: https://biz.ligazakon.net/analytcs/223211_reyderstvo-pd-chas-vyni-dobrka-vazhlivikh-sudovikh-rshen (дата звернення 07.05.2024).

2. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21 жовтня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> URL: (дата звернення 08.05.2024).

3. Тарасовський Ю. В Україні щодня відкривається одна справа про рейдерство. У 2023 році лише 17% справ дійшло до суду. URL: <https://forbes.ua/news/v-ukraini-vidkrivaetsya-odna-sprava-pro-reyderstvo-u-2023-rotsi-lishe-17-sprav-diyshlo-do-sudu-26012024-18798> автор (дата звернення 06.05.2024).

4. Запобігання рейдерству працівниками Національної поліції України: метод. рекомендації /кол. авт.: Юнін О. С, Шевченко С. І., Березняк В. С. та ін. Дніпро: ДДУВС, 2023. 52 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/10853/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0.%20%D0%A0%D0%B5%D0%B9%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE..pdf> URL: (дата звернення 09.05.2024).

5. На одержанні неправомірної вигоди викрито посадовця Київського ТЦК та СП. Офіційний сайт Офісу генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/na-oderzanni-nepravomirnoyi-vigodi-vikrito-posadovcsya-kiyivskogo-tck-ta-sp> URL: (дата звернення 11.05.2024).